

เทศน์โปรดคุณแพพวง วรธนะกุล ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๗ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๘

กิเลสกดถ่วงจิต

โดยปกติอากาศภายนอกไม่รบกวนประสาท เสียงต่างๆ ไม่มีประสาทก็สงบไม่มีการกระทบกระเทือนกัน การกระทบกระเทือนเป็นสาเหตุให้เกิดทุกข์ด้านจิตใจและส่วนร่างกาย ความสงบสงัดภายในก็ไม่กวนใจ นอกจากเป็น “คุณ” แก่ใจโดยถ่ายเดียวใจที่ไม่สงบก็เพราะมีสิ่งรบกวนอยู่เสมอ ความถูกรบกวนอยู่เสมอ ถ้าเป็นน้ำก็ต้องขุ่นน้ำถ้าถูกรบกวนมากๆ ก็ขุ่นเป็นโคลนเป็นตมไปเลย จะอาบตี๋มิใช่สอยอะไรก็ไม่สะตวกทั้งนั้น เพราะน้ำเป็นตมเป็นโคลน

จิตใจที่เป็นเช่นนั้นก็แสดงว่า ให้ประโยชน์แก่ตนไม่ได้ ขณะที่ถูกรบกวนจนถึงเป็นตมเป็นโคลนอยู่ในจิตใจ ต้องแสดงความรุ่มร้อนให้เจ้าของได้รับความทุกข์มากเอาการ ผลของมันทำให้เป็นความทุกข์ความลำบาก เราจะเอาความทุกข์ความลำบากนี้ไปใช้ประโยชน์อะไรเล่า? เพราะความทุกข์ความลำบากภายในจิตใจนี้ โลกทั่วกันทั้งนั้น แล้วเราจะเอาทุกข์นี้ไปทำประโยชน์ที่ไหนได้ ! ไม่กลัวกับโลกผู้ดีและปราชญ์ผู้แหลมคมท่านบ้างหรือ?

การแก้ไขเพื่อไม่ให้มีอะไรกวนใจก็คือ การระวังด้วยสติ ถ้าจิตสงบก็สบาย เช่นเดียวกับน้ำที่ไม่มีอะไรรบกวน ตะกอนแม้จะมีอยู่ก็นอนกันไปหมดเพราะน้ำนิ่งไม่ถูกรบกวนบ่อยๆ ย่อมใสสะอาด

พระพุทธเจ้าผู้ประทานธรรมไว้ ทรงถือเป็นสำคัญอย่างยิ่งสำหรับใจในอันดับแรก ทรงเล็งญาณดูสัตว์โลกในขณะที่ตรัสรู้ใหม่ๆ ก็เล็งญาณดูจิตใจ ไม่ใช่เล็งญาณดูความรู้วิชา ฐานะสูงต่ำ ความมั่งมีดีใจของสัตว์โลกต่างๆ ไปเลย แต่ทรงเล็งญาณดูจิตใจเป็นสำคัญ เช่น ผู้ควรจะได้บรรลุมรรคผลนิพพานในระยะรวดเร็ว และจะมีอันตรายมาทำลายชีวิตในเวลาอันสั้นก็มี หรือผู้มีอุปนิสัยที่ควรจะได้บรรลุมรรคผลนิพพานได้และไม่ มีอันตรายก็มี เหล่านี้ล้วนแต่ทรงถือเรื่องจิตเป็นสำคัญ เล็งญาณก็เล็งดูจิตของสัตว์โลกว่าควรจะได้บรรลุหรือไม่ หรือไม่ควรรับธรรมเลย เป็นจำพวก “ปทปรมะ” คือมีติดบอดทั้งกลางวันกลางคืนยืนเดินนั่งนอน เรียกว่า “มิดแปดทิศแปดด้าน” ไม่มีกาลสถานที่เข้ามาเปิด เข้ามาเบิกความมิดนั้นออกได้เลย มิดมิดปิดตาอยู่ในจิตใจ ประเภทที่เป็นเช่นนี้พระองค์ทรงทราบ และ “ชักสะพาน” คือไม่ทรงสั่งสอนอะไรทั้งสิ้น ถ้าเป็น

โรค ก็คือโรคหมดหวัง แต่หมอก็ยังต้องรักษาโดยมารยาทด้วยมนุษยธรรม จึงยังต้องให้ออกซิเจนหรือยาอะไร ๆ ไปบ้างตามสมควรจนกว่าจะถึงกาล

ส่วนพระพุทธเจ้าไม่ทรงสั่งสอน เพราะเป็นประเภทหมดหวังโดยสิ้นเชิงแล้ว ที่เรียกว่า “ปทปรมะ” คือประเภทที่ไม่มีทางแก้ไขเยียวยา รอเวลาความตายอยู่เพียงเท่านั้น ประเภทนี้เป็นประเภทที่มีตบอดที่สุด พระองค์ก็ทรงทราบ ทราบที่จิตใจนั่นเองไม่ทราบที่อื่น เพราะทรงมุ่งต่อจิตใจเป็นสำคัญ

ศาสนาวางลงที่จิตใจของมนุษย์เป็นสำคัญยิ่งกว่าสิ่งใดในโลกนี้

“ประเภท อุกมฤตัญญู” ที่จะรู้ธรรมได้อย่างรวดเร็ว เมื่อพระองค์ประทานธรรมะเพียงย่อ ๆ เท่านั้น พระองค์ก็ทรงทราบ และรองลงมาประเภท “วิปจิตัญญู” ก็ทรงทราบ และทรงสั่งสอนธรรมะที่ควรแก่อุปนิสัยของรายนั้น ๆ “เนยยะ” คือผู้ที่ต้องสั่งสอนหลายครั้งหลายหน คือผู้ที่พอแนะนำสั่งสอนได้ พอจะนำไปได้ ฉุดลากไปได้ พุดง่าย ๆ “เนยยะ” ก็แปลว่า พวกที่จะถูกลากไปได้นั่นเอง พระองค์ก็ทรงสั่งสอน ผู้นั้นก็พยายามปฏิบัติตนในทางความดีไม่ลดละปล่อยวาง ก็ย่อมเป็นผลสำเร็จได้

ส่วน “ปทปรมะ” นั้นหมดหวัง ถึงจะลากไปไหนก็เหมือนลากคนตาย ไม่มีความรู้สึกอะไรเลย ทั้งใส่รถหรือเหาะไปในเรือบิน ก็คือคนตายนั้นแล ไม่เกิดผลประโยชน์อะไรในทางความดี ตลอดจนรรคผลนิพพาน คนประเภทนี้เป็นคนที่หมดหวังทั้ง ๆ ที่ยังมีชีวิตอยู่ ไม่สนใจคิดและบำเพ็ญในเรื่องบุญ บาป นรก สวรรค์ นิพพาน ไม่สนใจกับอะไรเลยขึ้นชื่อว่า “อรรถ” ว่า “ธรรม” นอกจากตั้งหน้าตั้งตาสั่งสมบาปนรกใส่หัวใจให้เต็มจนจะหายใจไม่ออก เพราะอัดแน่นด้วยเชื้อไฟนรกเท่านั้น เพราะนั่นเป็นงานของคนประเภทนั้นจะต้องทำ เนื่องจากใจอยู่เฉย ๆ ไม่ได้ ต้องคิดปรุงและทำงาน

พระองค์ทรงทราบหมดในบุคคลสี่จำพวกนี้ ทรงเล็งญาณดูสัตว์โลกเป็นประจำตาม “พุทธกิจ ห้า” ซึ่งเป็นกิจของพระพุทธเจ้าโดยเฉพาะ ในพุทธกิจห้าประเภทนั้น มีการเล็งญาณตรวจดูอุปนิสัยของสัตว์โลกเป็นข้อหนึ่ง ที่พระองค์ทรงถือเป็นกิจสำคัญว่า ใครที่ข้องตายเป็นพระญาณของพระองค์ และควรเสด็จไปโปรดก่อน ก่อนที่ภยันตรายจะมาถึงรายนั้น ๆ ในไม่ช้า ทั้งนี้หมายถึงจิตนั่นเอง เพราะฉะนั้น “จิต” จึงเป็นภาชนะสำคัญอย่างยิ่งของธรรมทั้งหลาย และจิตเป็นผู้บงการ “จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว” จิตได้บงการอะไรแล้ว กายวาจาจะต้องหมุนไปตามเรื่องของใจผู้บงการ เพราะฉะนั้นทางโลกเขาจึงสอน “นาย” หัวหน้างานเสียก่อน สอนหัวหน้างานให้เข้าอกเข้าใจในงานแล้วก็นำไปอบรมลูกน้องให้ดำเนินตาม

ฝ่าย “ธรรม” เมื่อสั่งสอน “ใจ” ผู้เป็นหัวหน้าให้เป็นที่เข้าใจแล้ว ใจก็ยึดมา รักษากายวาจาของตน ให้ดำเนินไปตามร่องรอยแห่งธรรมที่ใจได้รับการอบรมสั่งสอน มาแล้ว การปฏิบัติตัวก็เป็นไปเพื่อความราบรื่นชื่นใจ ดังนั้นใจผู้เป็นใหญ่เป็นประธาน ของกายวาจา จึงเป็นสิ่งสำคัญมากในตัวเรา พุดฟังง่ายก็ว่า แก่นของคนของสัตว์ที่เป็น อยู่ก็คือใจตัวรู้ๆ อยู่ในร่างกายนั้นแล เป็นตัวแรงงานและหัวหน้างานทุกประเภท ใจจึง ควรรับการอบรมด้วยดี

ศาสนธรรมจึงสั่งสอนลงที่ใจ ซึ่งเป็นภาชนะอันเหมาะสมแก่ธรรมทุกชั้นทุกภูมิ นับแต่ชั้นต่ำจนถึงชั้นสูงสุด คือ “วิมุตติพระนิพพาน” ไหลลงรวมที่ใจแห่งเดียว เราทุกคนมีจิตใจ มีความรู้อยู่ทุกขณะไม่ว่าหลับตื่น ความรู้นั้นมีอยู่เป็นประจำไม่เคย อันตรธานหายไปไหนเลย เวลาหลับสนิทก็ไม่ใช่คนตาย ความหลับสนิทผิดกับคนตาย ผู้รู้ก็รู้ว่าหลับสนิท ตื่นขึ้นมาเราพุดได้ว่า “หลับ ไม่ยุ่งกับสิ่งนอกๆ ใจจึงราวกับกับไม่รู้ อะไรในเวลาหลับสนิท แต่ความจริงนั้นรู้ เวลาหลับสนิทก็ว่าหลับสนิท ตื่นขึ้นมาเราพุด ได้ว่า “แหม คึนนี้หลับสนิทดีเหลือเกิน” บางคนถึงกับพุดว่า “แหม เมื่อคึนนั้นนอน หลับสนิทเหมือนตายเลย” มันเหมือนเฉย ๆ แต่ไม่ตาย “ผู้รู้” อันนี้เป็นอย่างนั้น ละเอียดถึงขนาดนั้นเทียว จะฝันหรือไม่ฝัน พอตื่นขึ้นมาก็พุดได้ถ้าสัญญาทำหน้าที่ให้ คือความจำนั้นนะทำหน้าที่ให้ เราก็จำได้และพุดได้ ถ้า “สัญญา” คือความจำไม่อาจทำ หน้าที่ได้ หลงลืมไปเสียแล้ว เราก็นำเรื่องราวในฝันมาพุดไม่ได้ สิ่งที่เป็นไปแล้วนั้นก็ เป็นไปแล้ว รู้ไปแล้ว จำได้แล้ว แต่มันหลงลืมไปแล้วเท่านั้น ก็เกี่ยวกับเรื่องของความรู้ คือใจนั่นเอง ใจเป็นเช่นนั้นแล ละเอียดมาก

การนอนอยู่เฉยๆ ไม่มีผู้รับรู้เช่นกับคนตายแล้ว มันจะไปทำงานทำการ ประสบ พบเห็นสิ่งนั้นสิ่งนี้ เป็นเรื่องเป็นราวให้ฝันไปได้อย่างไร มันเป็นเรื่องของใจทั้งนั้นที่ แสดงตัวออกไปรู้เรื่องต่างๆ ให้เราจำได้ในขณะที่ฝันและตื่นขึ้นมา “วันนี้ฝันเรื่องนั้น เรื่องนี้ แต่จิตที่ลงสู่ภวังค์แห่งความหลับสนิทอย่างเต็มที่แล้วก็ไม่มีฝัน ชื่อว่า “เข้าสู่ ภวังค์แห่งความหลับสนิท” คือภวังค์แห่งความหลับสนิททางจิตเป็นอย่างนี้ ถ้าคน หลับสนิทก็ชื่อว่าใจเข้าสู่ภวังค์ความหลับสนิทอย่างเต็มที่ ก็ไม่มีฝันอะไร ตื่นขึ้นมาร่าง กายก็มีกำลัง จิตใจก็สดใส ไม่มีความทุกข์ความร้อนอะไร กำลังใจก็ดี ผิดกับการหลับ ไม่สนิท ปรากฏเป็นนิมิตในฝันโน่นนี่อย่างเห็นได้ชัด

เวลาหลับไปแล้วฝันไปต่างๆ นั่นคือจิตไม่ได้เข้าสู่ภวังค์แห่งความหลับสนิท จิต ออกเที่ยว เร่ๆ ร่อนๆ ไป ปกติของใจแล้วหลับก็รู้ คำว่า “หลับก็รู้” เป็นความรู้ใน หลับโดยเฉพาะ สติปัญญาไม่เข้าเกี่ยวข้องในเวลานั้น รู้โดยธรรมชาติ ไม่เหมือน

เวลาตื่น แต่เวลาตื่นแล้ว สติปัญญามีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องได้ทุกระยะ ถ้ามีสติ คอยตามทราบความรู้อันนั้นโดยลำดับ ใจจะแยบไปรู้สิ่งใดก็ทราบ คนมีสติดีย่อม ทราบทุกขณะจิตที่เคลื่อนไหว ไปรู้เรื่องอะไรบ้าง หากไม่มีสติ มีแต่ความรู้ก็ไม่ทราบ ความหมายว่าไม่รู้เรื่องอะไรบ้าง ความไม่มีสติเป็นเครื่องกำกับรักษาใจ จึงไม่ค่อยได้ เรื่องอะไร ดังคนบ้า นั้นเขาไม่มีสติ มีแต่ความรู้คือใจ กับความมืดบอดแห่งโมหะ อวิชชาหุ้มห่อโดยถ่ายเดียว คิดจะไปไหนทำอะไร ก็ทำไปตามประสีประสาของคนไม่มี สติปัญญารับผิดชอบว่าถูกหรือผิดประการใด ไม่ใช่คนที่เป็บ้านั้นเป็นคนตาย เขาเป็น คนมีใจครองร่าง เขารู้เหมือนกัน เป็นแต่เพียงเขาไม่รู้ตัวชั่ว ไม่รู้ผิดรู้ถูกอะไรเท่านั้น เป็นเพียงรู้เฉยๆ คิดอยากไปอยากมาอยากอยู่ อยากทำอะไรก็ทำไปตามความอยาก ประสาคนบ้า ที่ไม่มีสติปัญญารับผิดชอบต่อตัวเอง

นี่แหละความรู้มันเป็นอย่างนั้น จิตมันเป็นอย่างนั้น ถ้าไม่มีสติรักษาแล้ว จะไม่รู้ เรื่องดีเรื่องชั่ว เรื่องผิดเรื่องถูกอะไรเลย ไม่มีการใคร่ครวญเหตุผลต้นปลายลึกตื้น หยิบละเอียดอะไรได้เลย ถ้าไม่มีสติปัญญาแฝงอยู่ในนั้น เพียงความรู้โดยลำพังก็เป็น อย่างที่ว่ามันแหละ ย่อมกลายเป็นคนบ้าคนบอไปได้ง่ายตาย

พอมีสติขึ้นมาคนบ้าก็ค่อยหายบ้า เพราะมีสติรับทราบผิดหรือถูกต่าง ๆ ความรู้ที่ว่านี้ไม่ใช่ความรู้ที่บริสุทธิ์ เป็นความรู้ของสามัญชนธรรมดา และยังคงลงไป จากความรู้ของสามัญชนตรงที่ไม่มีสติคอยกำกับรักษา จึงได้เป็นความรู้ประเภท บ้าๆ บอๆ คือไม่มีสติปัญญาปกครองตน ไม่มีอะไรรับผิดชอบต่อเลย มีแต่ความรู้โดย ลำพัง จึงเป็นเช่นนั้น

ถ้ามีสติตั้งเป็นเครื่องกำกับรักษาอยู่แล้ว ความรู้นั้นจะเป็นอย่างนั้นไม่ได้ เพราะมีผู้คอยกระซิบและชักจูง มีผู้คอยเร่งคอยรั้งอยู่เสมอ เหมือนกับรถที่มีทั้งคันเร่ง มีทั้งเบรกมีทั้งพวงมาลัย จะหมุนไปทางไหนก็ได้ด้วยสติด้วยปัญญาของคนขับ ที่ควบคุม จิตและรถอยู่ตลอดเวลา

ส่วนจิตของท่านผู้ถึงความหลุดพ้นแล้วนั้นไม่ใช่จิตประเภทนี้! ความรู้เฉยๆ ที่ว่ามีกิเลสแฝงนั้นท่านก็ไม่มี เป็นความรู้ที่บริสุทธิ์ล้วนๆ จะว่าท่านมีสติหรือไม่มีสติ ท่านก็ไม่เสกสรร ท่านไม่มีความสำคัญมั่นหมายตามสมมุติใดๆ หลักใหญ่ก็คือ ความบริสุทธิ์ล้วนๆ เท่านั้น ซึ่งไม่มีปัญหาใดๆ เข้าไปแทรกซึมเลย ท่านเป็นคนพ้น สมมุติหรือนอกสมมุติแล้ว คำว่า “ไม่มีสติหรือขาดสติ” จึงไม่เกี่ยวข้องกับจิตดวงนั้น ใช้เพียงในวงสมมุติพอถึงกาลเท่านั้น

จิตของสามัญชนต้องอาศัยสติปัญญาเป็นเครื่องรักษา จึงจะเป็นไปในทางที่ถูกที่ ควรในกิริยาอาการที่แสดงออก กิริยาทำทางนั้นๆ ถ้ามีสติปัญญาคอยควบคุมอยู่ที่หน้าดู

สวยงาม การพูดการกระทำก็รู้จักผิดรู้จักถูก รู้จักควรหรือไม่ควร รู้จักสูงรู้จักต่ำ การพูดจา ก็มีเหตุมีผล ทำอะไรก็มีเหตุมีผล หลักใหญ่จึงขึ้นอยู่กับสติและปัญญาเป็นสำคัญในตัวคน

เรานับถือพระพุทธศาสนา เราเป็นชาวพุทธ คำว่า “พุทธะ” หมายความว่าอะไร ที่ว่า “พุทธ ธรรม คจฺฉามิ” เป็นพุทธอันเลิศโลก คือพุทธะที่บริสุทธิ์ พุทธะที่ประเสริฐ เราถือท่านเป็นผู้ประเสริฐ น้อมท่านผู้ประเสริฐเข้ามาไว้เป็นหลักใจ มาเป็นเครื่องยึดเครื่องพึ่งพิงอาศัย เราจึงควรระลึกถึงความรู้ของเราอยู่เสมอว่า ขณะใดสติตั้งไม่บกพร่องไปไม่มี เวลานั้นเราขาดสภาวะ ขณะที่เราขาดสติประจำผู้รู้คือใจ แม้ความโกรธก็โกรธมาก เวลาชุนเฉียวก็ชุนเฉียวมาก เวลารักก็รักมาก เวลาชังชังมากเกลียดมาก เพราะความไม่มีสติตั้ง ถ้ามีสติตั้งไว้บ้าง ก็พอให้ทราบโทษของมันและพอยับยั้งตัวได้ไม่รุนแรง

วันหนึ่งๆ ถ้ามีศาสนาอยู่ภายในใจ จะประกอบหน้าที่การงานอะไร ก็ราบรื่นดีงามและเต็มเม็ดเต็มหน่วยไม่ค่อยผิดพลาด เมื่อเรื่องราวเกิดขึ้นภายในใจ ก็มีสติปัญญา รับทราบและกลั่นกรองพิจารณา พอให้ทราบทางถูกและผิดได้ และพยายามแก้ไขตัดแปลงพอเอาตัวรอดไปได้

พูดตามความจริงแล้ว ธรรมะของพระพุทธเจ้าไม่ใช่เป็นสิ่งที่จะทำให้คนให้เสียหายล้มจม แต่เป็นสิ่งที่จุดลากคนให้ขึ้นจากหล่มลึกได้โดยไม่สงสัย เมื่อมีอุปสรรคหรือเกิดความทุกข์ความลำบากประการใด ธรรมะย่อมช่วยโดยทางสติปัญญาเป็นสำคัญ เพราะพระพุทธเจ้ามิได้ทรงสอนให้คนจนตรอกจนมุม แต่สอนให้มีความฉลาดเอาตัวรอดได้โดยลำดับของกำลังสติปัญญา ศรัทธา ความเพียร

จิตเป็นรากฐานสำคัญในชีวิต กรุณาพากันทราบอย่างถึงใจ ความรู้ที่มีประจำตัวเรานี้แล แม้จะจับต้องความรู้ไม่ได้เหมือนวัตถุต่างๆ ก็ตาม ก็คือความรู้อันนี้แลที่เป็นรากฐานแห่งชีวิต และเป็น “นักท่องเทียว” ในวิภวสังสาร จะเคยเป็นมานานขนาดไหนก็คือผู้นี้ จะสิ้นสุดวิมุตติตัดเรื่องความสมมุติคือเกิดตายทั้งหมดออกได้ ก็เพราะจิตดวงนี้ได้รับการอบรมและชักฟอกสิ่งที่เป็นภัย อันเป็นเหตุให้เกิดให้ตายอยู่ภายในออกได้โดยไม่เหลือ จึงหมดเหตุหมดปัจจัยสืบต่อก่อแขนงโดยสิ้นเชิง ที่นี้คำว่า “ใจ เป็นนักท่องเทียว” ก็ยุติลงทันที

เวลาที่มิก็เลสอยู่ภายในใจ ไม่ว่าใครต้องเตรียมพร้อมอยู่เสมอที่จะไปเกิดในภพน้อยภพใหญ่ไม่มีประมาณ เมื่อต่างทราบอยู่แก่ใจเช่นนี้ จึงควรทำความระมัดระวังและศึกษาปฏิบัติต่อเรื่องของจิตให้เพียงพอ ในการดำเนินให้ถูกต้องตามหลักของ

พระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง นอกจากนั้นยังจะนำอรรถธรรมนี้ไปใช้เป็นประโยชน์แก่สังคมอย่างกว้างขวาง ตามกำลังความสามารถของตนอีกด้วย

ศาสนธรรมเป็นเครื่องส่งเสริม เป็นเครื่องพยุงโลกให้มีความสงบร่มเย็น ไม่ใช่เป็นเครื่องกดถ่วง ดังที่คนจำนวนมากเข้าใจกันว่า “ศาสนาเป็นเครื่องกดถ่วงความเจริญของโลก” ความจริงก็คือผู้ที่ว่านั่นเองเป็นผู้กดถ่วงตัวเอง และกดถ่วงกีดขวางความเจริญของโลก ไม่ใช่ผู้ถือศาสนาและปฏิบัติศาสนา เพราะพระพุทธเจ้าไม่ใช่ผู้กดถ่วงโลก! ธรรมไม่ใช่ธรรมกดถ่วงโลก พระสงฆ์สาวกอรหันต์ไม่ได้เป็นผู้กดถ่วงโลก ท่านไม่เป็นภัยต่อโลกเหมือนคนไม่มีศาสนา ซึ่งกำลังเป็นภัยต่อโลกอยู่เวลานี้ ศาสนธรรมจะสิ้นสูญไปจากโลก ก็เพราะคนประเภทไม่มีศาสนาเป็นผู้ทำลาย

เมื่อพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ไม่เป็นภัยต่อโลกแล้ว จะว่าเป็นสิ่งของโลกน่ากลัวได้อย่างไร และจะกดถ่วงโลกจะทำความทุกข์ร้อนให้แก่โลกได้อย่างไร? ข้อสำคัญก็ความคิดเช่นนั้นของบุคคลผู้นั้นแลคือความเป็นภัยแท้ ผู้ที่หลงผิดคิดเช่นนั้น คนนั้นคือผู้เป็นภัยแก่ตนและส่วนรวมแท้ไม่อาจสงสัย

การเชื่อถือในคำของบุคคลที่เป็นภัยนั้น ย่อมจะมีความเสียหายแก่ผู้อื่นไม่มีประมาณ เพราะระบาตไปเรื่อย ๆ นั้นแลคือภัยแท้ที่เห็นได้อย่างชัดเจน

ส่วนศาสนธรรมมิได้เป็นภัย ถ้าธรรมเป็นภัยแล้ว พระพุทธเจ้าวิเศษได้อย่างไร ถ้าธรรมเป็นภัยพระพุทธเจ้าก็ต้องเป็นภัยต่อพระองค์และต่อโลก แม้พระสงฆ์ก็ต้องเป็นภัยอย่างแยกไม่ออก เพราะสามรัตนันนี้เกี่ยวโยงกันอย่างสนิท แต่ไม่ปรากฏปรากฏแต่ว่าพระพุทธเจ้า พระสาวก เสด็จไปที่ใด ประทานธรรม ณ ที่ใด ลัทธิโลกมีความร่มเย็นเป็นสุขโดยทั่วกัน ไม่มีใครเบียดเบียนเกลียดชังท่าน หากจะมีก็คือผู้เป็นข้าศึกแก่พระศาสนาและแก่ประชาชนเท่านั้น

ส่วนมากที่ประจักษ์ในเรื่องความเป็นภัยนั้นเห็น ๆ กัน แต่คนไม่มีธรรมในใจนั้นแล เป็นภัยทั้งแก่ตนและแก่ส่วนรวม เพราะสติปัญญาเครื่องระลึกรู้บุญบาปไม่มี คุณค่าของใจไม่มี ถูกความเสกสรรทางวัตถุทัບถมจนมองไม่เห็น การแสดงออกจึ่งรักก็เป็นภัยเกลียดก็เป็นภัย โกรธก็เป็นภัย ชังก็เป็นภัย อะไร ๆ เป็นภัยหมดเพราะจิตเป็นตัวภัยด้วย “ราคคฺคินา โทสคฺคินา โมหคฺคินา” ผู้นี้แลคือผู้เป็นภัย เพราะกิเลสตัวทับถมเหล่านี้พาให้เป็นภัย

ศาสนธรรมซึ่งเป็นเครื่องแก้สิ่งที่เป็นภัยทั้งหลายโดยตรงอยู่แล้ว เมื่อเป็นเช่นนั้นจะเป็นภัยได้อย่างไร หากเป็นภัยแล้วจะแก้สิ่งไม่ดีเหล่านั้นได้อย่างไร

พระพุทธเจ้าทรงแก้สิ่งเหล่านี้ได้แล้วโดยสิ้นเชิง ไม่มีเหลืออยู่เลยในพระทัยขึ้นชื่อว่าภัยดังที่กล่าวมา จนเป็นผู้บริสุทธิ์วิมุตติหลุดพ้นโถ้ทั้งดวง จึงเรียกว่าเป็น “ผู้เลิศ” “ผู้ประเสริฐ”

พระธรรมของพระองค์ก็เหมือนกัน “ธมฺโม ปทีโป” เป็นธรรม “กระจ่างแจ้งภายในจิต”

สังโฆเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งความสว่างกระจ่างแจ้งแห่งธรรมทั้งดวง ด้วยความบริสุทธิ์วิมุตติหลุดพ้น นำศาสนาธรรมที่ปราศจากภัยมาสอนโลก

ทำไมศาสนาธรรมจะเป็นเครื่องกีดขวางโลกและเป็นภัยต่อโลก นอกจากผู้สำคัญว่าศาสนาเป็นภัยนั้นแลเป็นตัวภัยแก่ตัวและสังคม เพราะความสำคัญเช่นนี้เป็นความสำคัญผิด!

อะไรที่พาให้ผิด? ก็คือหัวใจที่เป็นบ่อเกิดแห่งความคิดนั้นแล เป็นต้นเหตุแห่งความผิดหรือเป็นผู้ผิด การแสดงออกมานั้นจึงเป็นความผิด หากไม่เป็นความผิดเราลองนำความคิดเช่นนี้ไปใช้ในโลกดุชิ โลกไหนจะไม่ร้อนเป็นพินเป็นไฟไม่มี แม้ตัวเองก็ยังร้อน

หากนำศาสนาไปสอนโลกตามหลักที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนและได้ทรงบำเพ็ญมาแล้วจนได้ตรัสรู้ โลกจะเป็นภัย โลกจะเดือดร้อนได้อย่างไร? โลกอุ่นวยมันถึงเกิดความทุกข์ความร้อน พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงสอนให้อุ่นวย แต่สอนให้มีความสงบร่มเย็น ให้เห็นอกเห็นใจกัน ให้รู้จักรักกัน สามัคคีกลมกลืนเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันเสมอ ให้รู้จักเหตุจักผล รู้จักเขารู้จักเรา เพราะโลกอยู่ด้วยกัน ไม่ใช่อยู่คนเดียวคนเดียว อยู่ด้วยกันเป็นหมู่เป็นคณะ ตั้งเป็นบ้านเป็นครอบครัว เป็นตำบลหมู่บ้าน เป็นอำเภอเป็นจังหวัด เป็นมณฑลหรือเป็นภาค เป็นเขตเป็นประเทศ ทั้งประเทศนั้นประเทศนี้ ล้วนแต่หมู่ชนที่รวมกันอยู่ทั้งนั้น ซึ่งควรจะเห็นคุณค่าของกันและกัน และของการอยู่ร่วมกันด้วยธรรม มีเมตตากรุณาธรรม เป็นมาตรฐานของการอยู่ร่วมกันของคนหมู่มาก

คนที่อยู่ด้วยกันไม่เห็นอกเห็นใจกัน มีแต่ความเบียดเบียนทำลายกัน มีแต่ความคับแคบเห็นแก่ตัวจัด ย่อมเป็นการทำลายคนอื่น เพราะความเห็นแก่ตัว แม้ไม่ทำลายอย่างเปิดเผยก็คือการทำลายอยู่นั่นแล จึงทำให้เกิดความกระทบกระเทือนกันอยู่เสมอ ในสังคมมนุษย์ ขึ้นชื่อว่า “คนคับแคบ เห็นแก่ตัวจัด” จะไม่ทำให้คนอื่นเดือดร้อนฉิบหายนั้นไม่มี! ไม่ว่าที่ใดถ้ามีคนประเภทนี้แฝงอยู่ด้วย สังคมย่อมเดือดร้อนทุกสถานทีไป เพราะคนประเภทนี้เคยเป็นภัยแก่สังคมมานาน และนานจนประมาทไม่ได้ สังคมจึงรังเกียจกันเรื่อยมาจนปัจจุบันนี้

ที่ธรรมท่านสอนไม่ให้เบียดเบียนกัน ก็เพราะหัวใจมนุษย์มีคุณค่าด้วยกัน ตลอดสมบัติแต่ละสิ่งละอย่างซึ่งอยู่ในครอบครอง ด้วยเป็นของมีคุณค่าทางจิตใจอยู่มาก จึงไม่ควรทำจิตใจกันให้กำเริบ เพราะใจของใคร ๆ ก็ต้องการอิสรภาพเช่นเดียวกัน ไม่ประสงค์ความถูกกดขี่บังคับด้วยอาการใด ๆ ซึ่งล้วนเป็นการทำลายจิตใจกันให้กำเริบ อันเป็นสาเหตุให้ก่อกรรมก่อเวรไม่มีที่สิ้นสุดยุติลงได้ เพียงสัตว์เขายังกลัวตาย เขายังกลัวความเบียดเบียนการทำลาย

มนุษย์อยู่ด้วยกันไม่กลัวการเบียดเบียน ไม่กลัวการทำลาย ไม่กลัวการเอารัดเอาเปรียบกัน ไม่กลัวการดูถูกเหยียดหยามกัน จะมีได้หรือ! สิ่งเหล่านี้ใครก็ไม่ปรารถนา กันทั้งโลก

การที่ทำให้เกิดความกระทบกระทั่งกันและกัน จนโลกหาความสงบไม่ได้ เป็นพื้นเป็นไฟอยู่ตลอดเวลาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ และจะเป็นไปโดยลำดับไม่มีที่สิ้นสุด เพราะอะไรเป็นเหตุ ถ้าไม่ใช่เพราะความเห็นแก่ตัว อันเป็นเรื่องของกิเลสตัวสกปรกตัวหยาบ ๆ นี้จะเป็นเพราะอะไร

ความผิดถูกตีชั่วต่าง ๆ พระพุทธเจ้าท่านทรงสอนไว้หมด ท่านมีพระเมตตา กรุณาสุดส่วนแก่มวลสัตว์ทุกประเภทแม้ปรมานู ก็ไม่ให้เบียดเบียนทำลายกัน เพราะมีกรรม มีวิบากแห่งกรรม อย่างเต็มตัวด้วยกัน อยู่ด้วยกรรมไปด้วยกรรม สุขทุกข์ด้วยกรรมเหมือนกัน ควรนับถือกันเป็นความเสมอภาค ดังในธรรมว่า

“สัตว์ทั้งหลายที่เป็นเพื่อนทุกข์เกิดแก่เจ็บตายด้วยกัน ไม่ให้เบียดเบียนทำลายกัน” เป็นต้น

เมื่อต่างคนต่างเห็นความสำคัญของชีวิตจิตใจ และสมบัติของกันและกันเช่นนี้ ย่อมไม่เบียดเบียนกัน เพราะทำกันไม่ลง เมื่อต่างคนต่างมีความรู้สึกอย่างนี้แล้ว โลกก็เย็น อยู่ด้วยกันอย่างผาสุก มีการยอมรับผิดรับถูก มีหลักธรรมเป็นกฎเกณฑ์ ต่างคนต่างระมัดระวัง ไม่หาเรื่องหลบหลีกปลีกกฎหมายและศีลธรรมกัน เป็นหลักปกครองให้เกิดความร่มเย็นผาสุก

เช่นไม่ยอมรับความจริงดังที่เป็นอยู่เวลานี้ และที่เคยเป็นเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน ไม่มีใครกล้าเป็นกล้าตายตัดหัวธรรม ด้วยการยอมรับความจริง แม้ไปฉกไปลักเขามาหยก ๆ เวลาถูกจับตัวได้ก็แก้ตัวว่า “เขาหาว่า” คนเราถ้ารับความจริงแล้วจะว่า “เขาหาว่า...” ไปทำไม! ขายตัวเปล่า ๆ ! แม้คนติดคุกติดตะรางลองไปถามดูซิว่า “นี่เป็นอะไรถึงต้องมาติดคุกติดตะรางล่ะ?” ต้องได้รับคำตอบว่า “เขาหาว่าผมลักควาย” เป็นต้น เมื่อถามกลับว่า “เราไม่ได้ลักควายของเขาจริงๆ หรือ?” “ลักจริงๆ”

แน่ะ! ลักจริงๆ ทำไมบอก “เขาหาว่า....” ทั้งนี้เพราะไม่ยอมรับความจริง เนื่องจากความเห็นแก่ตัว กลัวเสียเกียรติ ชายชู้หน้า ว่าเป็นคนเลวทรามหยามเหยียด อายเพื่อนมนุษย์นั้นแล แต่การพูดโกหกไม่ยอมรับความจริงซึ่งเป็นความผิดสองชั้นนั้น ไม่พึงเจลิยวใจและอายบ้าง ความเป็นมนุษย์ผู้ดีจะได้มีทางกระตือรือร้นขึ้นมาบ้าง

เหล่านี้เป็นเรื่องของกิเลสความเห็นแก่ตัว เห็นแก่ได้ จึงทำให้หมดอายุโดยสิ้นเชิง สิ่งเหล่านี้เป็นของสกปรกเลวทรามในวงผู้ตีมีศีลธรรมในใจ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่กตถ่วง เป็นสิ่งที่ทำลายจิตใจและทำลายสมบัติของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน สิ่งสกปรกรกรุงรังเหล่านี้ ผู้มีจิตใจใฝ่ต่ำชอบมันอย่างยิ่ง ทั้งที่มันให้โทษมากไม่มีประมาณ มีมากมีน้อยก็ทำความกระทบกระเทือน และทำความฉิบหายแก่ผู้อื่นไม่สงสัย

จึงขอตั้งปัญหาถามตัวเองเพื่อเป็นข้อคิดว่า “เหล่านี้หรือที่ว่าโลกเจริญ?” เจริญด้วยสิ่งเหล่านี้หรือ? อันนี้หรือที่เรียกว่า “เชิดชูกันและกัน และเชิดชูโลกให้เจริญ?”

คำตอบ “จะเชิดชูโลกอย่างไร เวลานี้โลกกำลังร้อนเป็นฟืนเป็นไฟ ยังไม่ทราบว่ามีนกคตถ่วงอยู่หรือ? นั่น! ส่วนศาสนามีบทใดบาทใดที่สอนให้โลกเบียดเบียนกัน ให้เกิดความเดือดร้อนวุ่นวายแก่กัน เพียงสังเกตตามความรู้สึกธรรมดาก็ไม่ปรากฏเลย”

ที่นี้ทำ “โอปนยิโก” น้อมข้างนอกเข้ามาข้างในเพื่อให้เกิดประโยชน์ ไม่เสียหายไปเปล่า” การแสดงธรรมมีทั้งข้างนอกข้างใน ข้อสำคัญก็ให้น้อมเข้ามาเป็นสาระสำหรับเรา

การแสดงนั้นก็เพื่อแยกข้างนอกให้ดูเสียก่อน แล้วย้อนเข้ามาข้างใน เวลานี้ข้างในของเราเป็นอย่างไรบ้าง? “สวัสดิมีชัยอยู่หรือเป็นประการใดบ้าง?” “เวลานี้กิเลสประเภทต่างๆ ที่เป็นเจ้าอำนาจกตถ่วงจิตใจเรามีบ้างไหม? โลกแห่งชั้นนี้ และระหว่างชั้นนี้กับจิต สวัสดิมีชัยอยู่หรือ? ไม่กตถ่วงใจของผู้เป็นเจ้าของชั้นนี้หรือ?”

จงดูให้ดีด้วยสติ พิจารณาด้วยปัญญาอย่างรอบคอบ ขณะใดที่สติปัญญาประลาตไปจากใจ ขณะนั้นแลเราได้รับความทุกข์ความเดือดร้อน เพราะถูกกตถ่วงย่ำยีโดยอาการต่างๆ ของกิเลสทั้งหลาย ขณะใดมีสติปัญญารักษาใจไม่เพลอตัว แม้สติปัญญาจะยังไม่เพียงพอกับความต้านทาน หรือปราบปรามสิ่งเหล่านั้นให้หมดไป เรายังพอยับยั้งได้ ไม่ทุกข์ถึงขนาด หรือไม่ทุกข์เสียจนเต็มเปา ยังพอลดหย่อนผ่อนเบาบ้าง ยังมีสติปัญญาพอตัวแล้ว ไม่มีกิเลสตัวใดที่จะมาเป็นข้าศึกต่อใจได้เลย! พอขยับตัวออกมาก็ถูกปราบเรียบในขณะนั้น

นี่แลผู้มีธรรมครองใจเป็นอย่างนี้ ใจเป็นอิสระเพราะธรรมครองใจ ใจมีความสุขได้เพราะการรักษาใจด้วยธรรม ตลอดถึงความหลุดพ้นจากความกดดันทั้งหลายโดยประการทั้งปวง ก็เพราะการปฏิบัติธรรม เพราะรู้ธรรม เพราะเห็นธรรม ประจักษ์ใจไม่สงสัย ลูบ ๆ คลำ ๆ ดังที่เคยเป็นมาในขั้นเริ่มแรก

ธรรมอยู่ในสถานที่ใด ต้องเย็นในสถานที่นั้น ธรรมอยู่ที่ใจ ใจย่อมชุ่มเย็นผาสุก ทุกอริยาบถไม่มีสิ่งรบกวน เมื่อจิตก้าวเข้าถึงขั้นธรรมเป็นใจ ใจเป็นธรรม ยิ่งเย็น ไม่มีกาลสถานที่เข้ามาเกี่ยวข้องเลย เย็นเต็มที่เต็มฐาน ก็คือใจเป็นธรรม ธรรมเป็นใจ นั่นแล

เราคิดดูซิ ธรรมบทใดแรงใดที่ทำความกดดัน ทำโลกให้มีความสุขความเดือดร้อน ไม่ปรากฏแม้แต่ชนิดหนึ่ง! การทำให้เราและโลกเดือดร้อนวุ่นวายระส่ำระสายจนแทบไม่มีที่ปลงวาง ก็เพราะมันมีแต่เรื่องของกิเลสทั้งนั้นเป็นเจ้าการ!

ผู้ปฏิบัติทั้งหลายที่มีสติปัญญาประคองตัว กิเลสแสดงออกมามากน้อยย่อมทราบทันที และเริ่มแก้ไขถอดถอนไม่นอนใจ จนไม่มีอะไรแสดงแล้วก็อยู่เป็นสุข ดังปราชญ์ว่า “ฆ่ากิเลสได้แล้วอยู่เป็นสุข” ถ้าพลิกกลับก็ว่า “ฆ่ากิเลสไม่ได้ย่อมเป็นทุกข์ ทั้งอยู่ทั้งไป ทั้งเป็นทั้งตาย!” ฉะนั้นพวกเราต้องสร้างสติปัญญาให้ดี เพื่อต่อสู้กิเลสที่มีอยู่ภายในตัว จงระวังอย่าให้มันกล่อมเสียหลับทั้งคืนทั้งวัน ทั้งยืนเดินนั่งนอน ให้มีเวลาตื่นบ้าง ให้มีเวลาต่อสู้กับเขาบ้าง ถ้ามีการต่อสู้กัน คำว่า “แพ้ ชนะ” ก็จะปรากฏขึ้นมาไม่หมอบราบเสียทีเดียว เพราะไม่มีการต่อสู้ มีแต่หมอบราบ และเชื่อมั่นไปหมด กิเลสว่ายังไงเชื่อไปหมด หากมีการต่อสู้บ้าง ก็มีแพ้มีชนะสลับปนกันไป ต่อไปก็ชนะเรื่อย ๆ ชนะไปเรื่อย ๆ และชนะไปเลย ใจเป็นอิสระเต็มภูมิ!

นี่อำนาจแห่งศาสนธรรมที่ผู้นำมาปฏิบัติเป็นอย่างนี้! เป็นที่เชื่อใจ เป็นที่แน่ใจได้ ไม่มีอะไรที่จะแน่ใจได้ยิ่งกว่าศาสนธรรม ถ้าเราปฏิบัติเต็มกำลังความสามารถเราก็เชื่อใจเราได้ เมื่อบรรลุถึงขั้น “จิตบริสุทธิ์” แล้วก็แน่นอนตลอดเวลาไม่สงสัย ไม่อยากไม่หิวโหยกับอะไรทั้งนั้น ไม่อยากรู้ไม่อยากเห็น ไม่อยากศึกษากับใคร ๆ ว่าน่าจะเป็นอย่างนั้น น่าจะเป็นอย่างนี้ อยากรู้นั้นอยากรู้นี้ เพื่อนั้นเพื่อนี่อีกต่อไป!

รู้ทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ภายในใจ เมื่อเต็มภูมิความรู้ความเห็นแล้ว ก็ไม่ยอมไม่หิวโหย ไม่มีอะไรรบกวนใจก็แสนสบาย ขอให้พากันนำธรรมนี้ไปปฏิบัติรักษาดน อยู่สถานที่ใดไปสถานที่ใดจงทราบเสมอว่า ความผิดถูกชั่วดีนั้นอยู่กับเรา การละวางในสิ่งที่ควรละวาง และการส่งเสริมสิ่งที่ควรส่งเสริม ก็อยู่ที่ตัวของเรา ไปไหนให้มีวัด อย่านำปราศจากวัด อย่างท่านอาจารย์ฝั้นท่านเคยว่า “วัดที่นั่น วัดที่นี่ วัดอยู่ภายในใจ”

ท่านพูดถูก ให้มีวัดอยู่ภายในจิตใจเสมอ คือ “วัตรปฏิบัติ” มีสติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียร ใคร่ครวญเหตุตุผลอยู่เสมอ เวลานั่งรถไปก็ภาวนาไปเรื่อย ๆ ใครจะว่าบ้าว่าบอ ก็ตาม ข้อสำคัญผู้รับผิดชอบเรื่องนี้คือเราเอง อย่าเป็นบ้าไปกับเขาก็แล้วกัน ถ้าเราไม่เป็นบ้าเสียอย่างเดียว คนเป็นร้อย ๆ คนจะมาติเตียนหรือกล่าวดูว่าเราเป็นบ้า เป็นบอ คนร้อย ๆ คนนั้นนะมันเป็นบ้ากันทั้งนั้นแหละ! เราไม่เป็นบ้าเสียคนเดียวเราก็สบาย

นี่แหละเป็นคติหรืออุดมการณ์อันสำคัญ ฟังแล้วจงพากันนำไปประพฤติปฏิบัติ เวลาถูกใครว่าอะไรก็ให้คำนึงถึงพระพุทธเจ้า อย่าไปโกรธไปเกรี้ยวให้เขา ความโกรธให้เขาก็คือไฟเผาตัว ความไม่พอใจให้เขาก็คือไฟเผาตัวไม่ใช่เผาที่ไหน มันเผาที่นี่ก่อนมันถึงไปเผาที่อื่น ให้ระมัดระวังไฟกองนี้อย่าให้เกิด!

เราจะไป “สุคโต” นั่งรถนั่งเราไปก็สุคโตเรื่อยไป นั่งในบ้านก็สุคโต อยู่ก็สบาย อยู่ที่ไหนก็สบาย เวลาตายก็เป็นสุข ไม่วุ่นหัววุ่นหลังตื่นปลานอยู่ราวกับลิงถูกลูกศร ซึ่งดูไม่ได้เลยในวงปฏิบัติ

ฉะนั้นจงระวังไว้แต่บัดนี้ ปฏิบัติให้เต็มภูมิแต่บัดนี้! คำว่า “อาชาไนย” หรือ “ราชสีห์” จะเป็นใจของเราผู้ปฏิบัติเสียเอง!

เอาละ การแสดงธรรมก็พอสมควร!